

պէս աշա՞ բնական եւ քաղաքական հանդա-
մանքները մտաւորապէս կշռելով, մենք գտնում
ենք, որ Դանիէլի գիր առլը հայերին՝ ան-
ժխտեի է։

Մենք այս փաստաբ անութիւնը չենք ըն-
ունենիր, որպէստես եթէ դանիէլեան գրերը
համեմէլ ձեռքով, Հայոց համար հիսեւաբար
ժամանակակից հայերէնի վայ շինուած էն,
ոյլ եւս ինչո՞ւ պակասաոր եւ անյարմար պիտի
լցային, որ Ս. Մեսրոպ պէտք զգաբ սետելու
Մաշտոց Արագածոտն Եղիսէն գիտենք թիւնը թէ
Տեսրոպն որեւէցէ գրադարանի մէջ չգտաւա Նոյն
գրերով դրուած կիրք մը, որով համերացաւ
թէ Գառիէլեան գրերը հայերէն չէն: Եւ վեր-
առապէս եթէ Հայերը այդպէտ կ'ատէն ասորի-
ները, ուրեմն անոնց հնարած գրերն ալ պիտի
ընդունէին: Գուցէ Աղյահան կ'ուզէ ըսել թէ
ատելութիւնը Մեսրոպէն յետոյ ծագ եցաւ, բայց
զնդիշակառած կը կը սեննենք որ Մեսրոպի ժա-
մանակակից պատմիշը (Կորիւն) աւելի քիչ գեր
կու տայ Դանիէլեան, իսկ Մեսրոպէն յետոյ եկող
պատմաններն աւելի պատի կու ասն անոր եւ
մինչեւ իսկ Հայերէն գրերու գիւտը անոր կը
վերագրեն արողողապէտ (Փարագեցի) կամ մա-
սամիր (Ալարդան եւն): Դանիէլի գրերը համե-
մատել Մեսրոպի վրացերէն գրերու գիւտին
հետ, շատ անյարմար է: Մեսրոպ ինքը անձամբը
գնաց Արաստան, գրերը հնարեց, քարոզեց
տարածել աշխատացաւ, մինչդեռ Դանիէլ Հե-
ռուուն նստած կիրք մը կը շինէ եւ Հայոստան կը
զրիէ, այն ալ երբ իրեւ Առամշապուհը հը-
մանդրէ, Հրովարտակով մարտ Կ'ուզպէտ եւն
եթէ Դանիէլն էր հնարեցը, Հայա ինչո՞ւ չեկասու
Հայոստան, ինչո՞ւ իր ձեռքով չարտածեց գրերը
ու շաշանէէ թէ ինչո՞ւ ըստորունի չեղց գիր մը
ունի եւ անհարեր պահպան մին է միայն:

Վերջապէս Գ. Փառնակ (Անհիմ 1905,
էջ 128) Տիմուելով Կորինի բառերուն փայ՝
“Եւ իբրև պատմցաւ Նոցա յարշայէ վասն
քեւոյ ի Դասիելէ, ԿԸ հետեւցնէ թէ Դասիել
Նախապէս գրած եր Առաջապոչներ եւ առա-
ջարկած եր իր Կողմէն Ծարել Հոյերէն Նոր
այբուբեն Խելթական վարժամարտութեան ակնկա-
լութեամբ։ Այս այբուբենը կրօնական պէտ-
քերու Համար պալի ըըլլար, որովհետեւ այս
պարագային կաթուզիկուին դիմել Հարէ ԿԸՀ-
Էր, այլ արքունի դիւնին պէտքերուն Համար,
քանի որ Առաջապոչն այս Կողմէն արգել Նե-
րութիւն կը քաշէր։ Այսուբենը յարմարցու-
ած էր զանազան իրաւունքին առնելով։

Մեզի համար այս ժեկութիւնն ալ ուղիղ չէ, որպէս հետեւ ոչ միայն Կորիւնի յշեալ հառաւածին մեջ դժւուն ուղելիք է Գուրով (Խնչքս ապացուցած ենք Ա. Ս. Եսոսոսի կենսագրութեան մէջ), այլ որպէս հետեւ դարձեալ անհասկանական կը մնայ այն Հանդամակը թէ ինչպէս կը լըսար որ Դանիէլ Հայերէնի ժամանակակից լըսամն վրայ այբուբեն կը կազմէ, եւ այդ այբուբենը այնպէս անկատար կը լըսա, որ իբրև ակարծմարդ գուրս նետեց պէտք կը լըսա:

Հ. Յ. ԱԺԱԽԵՍԻ

1

9 11 8 9 11 9 11

Л. ЗИЧОВ

(၂၀၁၅)

1

Thunks:

կը ճարագիկը շարաւար մահցու ժան-
տախտը ի Կ. Պղղսէ, անթիւ եին վարագիւալք,
մասաւանդ կարօտ դասակարգ էն, եւ ազքասաց
Հոգդարաբութիւնը չեր կրնար զանոնք Ասկե-
րերան Ճիւնդանոցին մէջ որիշ տալքարիկնա-
հիւնդաց հէս միասին գարմանել Աւասի ժան-
տախտաւորց յատակ Հիւնդացիոն մէջ կը շնէն
որ է այսօրուն Սպդ. Ճիւնդանոցը ի Պան-
կաչըն նուիրեալ յանուն Ս. Յակիր Մէրնայա-
Հայրապետին, որուն պատմութիւնը գրիլու-
ձեւարկեցինք այժմ, սկսեալ իր ծագութե-
մնն, եւ մեր օրերը:

Այս գիտմեան յարկին շնութեան
մարդամանաթիւնը կ'աւանդեն Անտոնեան Միա-
բան Հ. Պողոս Ա. Պայմանքրանի Յիշառակա-
րանները, զորս ի գիր գործած է զբա ականա-
տես վկաներու, մանաւագ թէ աղքատաց Հո-
գաբարձութեանը բերանացի յայտարարութիւն-
ներէն, որոնց պատճենները կ'փոխակը նց-
նութեամն՝ լառաջ բենու:

BIBLIOGRAPHY

Ճանախոտե վարսկեալ աղքառները
պատսպարան մը չունենալով՝ շատ նեղութեանց
կ'ենթարկուեին, անանի որ օր մը Տաճկաց թա-

զեն հիւանգ մը անցուած տառէն կը քարկօնսի Ալուստ աղքատաց Հոգաբարձութէն Ալպյանքան Ալթին գերզամանոցի դէմ Արքապար Խովանին 30.000 խոնգուն երկիրը զնէն եւ Հովանին աւագ մը շնէն կը մատճէ, բայց իր քաթորի կութիւնը առաւտորին արգելք էլ ըստյ, որով նիստին ժամանակ մը առաջին կը մայր Եթեաւ երկիրն ափոյ մասունքն ենքը Գրիգոր Դամա-տարապետին քարայշարին Հօնոս Արքին ձեռքով՝ որ Սաքայեան Արթին Աղյոյին սերտ քարկանձ էր, կը յաջուած Քաղաքերին՝ ուսուր-ին մէջ 27.000 քահէնանի գննէն այս երկիրը՝ Բայց այս տառն Աղքատանցին ստուգին մէջ պատրաստ ստակ չէ գտնուիր, եւ Կուրքիման Ան-տոննախագահ Արքեպիկոպոսն եղած գիմնէնն ալ օգուտ դը չէ բառափիր, որով Սաքայեան Ար-թին Cambio ծախելիք՝ նոյն երկիրն գննէ կը հասուցան։ Աղքատաց Հոգաբարձութէրը երբ այս գործը Ազգին Խոտքէի՛ ժողովքն կը ծա-նուցանաւ, «ստակ ծով նետք էլլ պատու-խան կ'ընդունին, բայց քանի՛ մ'որ ետքո բիշ-ին օպու Սիրայէլ Ամիրն 150.000 դաշէկին կ'առաջարկէ իրեն, գննոյն երկիրն եթէ ծա-խել ուզուու։

Երկրորդ գտնելու առաջ առաջ պահ զայտ ամբող
ջապար վայսանիք պահ է անդ անց մը կազմով՝
կը սկսին այսուհետեւ ժամանակաւոր երեք
պատսպարել։ Խայց այս վիճակի Հոգաբարձու
պատսպարել ի թիժը չի տանիք, որով Սարցակեան
Արթին, Պարտարա Օզու Յանուս և Սաս-
քրուր Օզու Յանուս Ազաներ աղերարիոն
Տիրզեան Յանուս Զելէսպինի կը դիմն, եւ Հիւան-
դանաշինի թիժն թեան համար կը խնդրն հան-
դանաշինին մը բանակ եղանակ անդամանից ժողո-
վոյն մէջ, որոն Աստենանեսն էր, եւ հետեւ այս
պատսպատնը կ'ինդունին, «ոյժ մի վիճակի չենք
այսափառ մեծ դորի մը ձեռք բանենելու, բայց
գուշ լինուի արտօնեան եւ Ազգէն ստակ ժողո-
վուուն»։ Ասոր վիզ Այդ բարձր Հոգաբարձու երեք
ժողովք շնորհվ կ'որոշն շինութեան ձեռք
զարնել, որով կը սկսին մէկ կորմէն ստակ ժող-
վել, եւ միու կորմն քարտուղար Հօձն Արթի-
նիւն ապաստիկ ստանուի պայտ եղած ատաղջ
ճարել։ Խտարէի ժողովքին 12 անդամաններ ալ
աղքասաց Հոգաբարձուներուն այս գովելի
յատացնութիւնը տեսնելով մէկ կորմէն մէջ
80,000 դահնիւնին պահչակի ստակ կ հայդայր
թիճն եւ Հոգաբարձուներուն կի յաձնենք, որ
պէս զի շարաթ իրիտանեները գործ աւորաց օրա-
կանեներուն պակաս լրացնեն, երեւ ստանուին մէջ
բաւական պահանջ չդանուիք։ Կ'որոշն նաև որ
աղքասաց Հոգաբարձուներին մին կիրաւ ամեն
շարաթ շինութեան վրայ հսկէ։ Ասանկով քար-
տուղար Հօձն Արթինին շորոշի Հիւանդամա-
նուուն շնորհը աման կ'երպու կ'աւարտին Գալով
Հոգաբարձուներուն ժողոված ստանուին (88) քար-
տի կը հասնի, եւ շնորհթիւնը մնանէն ետք»

1 ԿՐՈՆԱ-ԳԻՒՇԵՎՈՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐԻ ՊՐ

• Այս ժամանակները Ազգ, Վարչ, ժողովը նիտարէ
կամ օնիքիլեր ՄԵճիսին, կը Կոչուեր թիւքքեվար:

միայն Հօսա Արթինէն 80,000 գահեկան թէեւ պարու կը մնայ, բայց այս ալ զիմուց կար անձնել ու առաջարկել ստորագրութերն ուղարշել հրամանագույն քայլարկութերը Աղջ. Ժողովին յանձնած առենքն կը յարունեն միաժաման անոր երկիրը պատուի շշականիկու անմիջական հարկի ժողով ծ մաքր երաշխառութեան կ'արտօնու անոր շինութիւնը: Այս միջոցի Ֆրեցեան Յակոբ Շենք, Կեօսեան Անտոն, Պահէդեկի Պողոս և Ավետիս Գևորգ Աղաներ իրենց մատիւր Շինուածունեան հողոն վայս մէյսէի տուն կը շնորհի բրբեա Եկամաւու:

Սաեւ մը սանտրութիւն կ'ըլլոյ համար,
դանքոր վառձեւ Գաղպաղացից մը դոպրոց համար,
որ լսերով Սաբական Արևո Ազան ամփայացէ
կը դիմ Պատրիարքական փախառոցին թէ հիմ-
ֆանան Ստեղան փարտպատին, և որ մը գոնես
ոչ շանչագրին փախոն յետագուռու բորբաքաց
հասներ ինքարեցի ետքը՝ Ղազարոն Օղոն Պօրս
Աղաբին հետ Սանտրքեար Պետրոս Աղային
կ'երթաւ եւ ենեկութիւն ի'թնացէն, կը յաւ-
սնաւեւ եթէ Ա. Յանիս վարձու արտիք, անոր
շնորհեան հանգանիւղիցից ստանիին եւս կը
պահանջնին. Պետրոս Ազան խնդիրը անմիջացէն
կ'իմանցն ի'թիւնս Բախուն Եկեղեցին, որ իրա-
ւցի կը գտնէն Հոգաբարձուաց թուղթը ու Վ'րա-
կ'երթաւ առանց անոնց դիսականութեան
արտեւ և այս սրոշութիւնը, Այս պատաս-
խան Սանտրքեար Հոգաբարձուաց կը հա-
յորդէ. Դաշնագոյն ջնջան համար ալ թէ հիմ-
ֆանանին փութուց ծանուացիր մը կը դզկուի
Տիրեան Բախոն Եկեղեցին.

Յայտարարութիւն

Աւագուրիեան Անտոն Աղայի

11. Եակուայ գետինք 1836ին զնուեր է եւ փոխաղման ծախըսվը միամին 30,000 դաշեկանէ աւելի արժակ է: Այս գումարը Աշխատանոցի մասունքը իր պահեստի ստակէն եւ փոխառութեամբ հասուցած է:

Այս գետինը գնելու նպատակը աղքատ ժանտախտաւորները առաջարկում էու:

Յիշեալ փոխառութիւնը Ազգեն ստակ
ժողվերով հատուցուած է:

Հիւանդանոցին շէնքը Աղքատանոցի Հոգաբարձուներուն ժողովրդենէ գումարած ստա-

կով շնուռած է 1836—1887ին, որուն օդնած են նաև ձրի աշխատութեամբ նաւարանի եւ փողերանցից աշխատաւորները, կիրակի ու տօն օրերը օրապահների հոգով մը միայն բարելվ։ Այս շնչին մերձաւորաբար 1200 քսակ ծախուած է։

Սակայն Ս. Յակոբայ հողը պատով շըմափակելու համար Աղքատանորդ սնուուկե կարուութիւն չունենալով՝ 1838ին Աղքատանորդի Հոգաբարձուներու գիմնի մին վրայ Ազգ. Ժուղին կողմանէ հինգ հոգի կ'որոշուի, որ Հիւանդանոցին ամերոջ հողը պատով շըմափակել եւ ներքին մասաւարդութեան պատարաց կազմակալ Ս. Յակոբայ Եղբայրութեան ընդունած է եղբայր դ'արձեալ աղքատաց Հոգաբարձուներուն կը յանձնեն Հիւանդանոցին կառավարութիւնը։

Աւելիշեալ հինգ անմիջ ծախուած ստունին մը ի նպաստ աղքատ ժանատանորդաց կազմակալ Ս. Յակոբայ Եղբայրութեան ընդունած մաս մ'ալ Ազգէն ժողոված եւ։

Ս. Յակոբայ Հիւանդանոցը ատանց բարական կամ կը յանձնեն Աղքատանորդի Հոգաբարձուներուն, միայն ամսական 25 դաշեկան կը գտնձեր պիտ խոցերէն որ կարաբ գնեւուու համար կը վարձուէի Հիւանդանոցի մէջ։ Եւ իրքին կարուած սուէք առուն չըսու իսաւութեւ քանչի շնչին պարտէջ մը։ Իր հորին վրայ 28 սենեակից Աղքատանորդ վերջն շնուած է ծարիւք նոյն Հաստատութեան։

Գեր նախարահ Արքեաթիկոպուսէն Հիւանդանոցին կարուած էր քանչին մը։ Այս յիշուին հասպալ, Կիրիէլից եւ Հ. Աղքատանու։

Յայտարարութիւն

Եազգութեան Պետրոս Ազգոյի

Ս. Յակոբայ երկիրը աղքատաց Հոգաբարձուներ գնեւուին, եւ Հիւանդանոցուց շնչինցին, եւ Ազգին հաւանաթեամբ ստակ ժողովեցին, պարաք մասած էր 80,010 դաշեկանի չափ։ Այս գումարը հաւաքուելով աղքատաց Հոգաբարձուներուն յանձնուեցաւ, եւ ինձնմէ մասնի Ցաման Ցամար, Կիրիէլ Արթին եւ Ճկնէնեան Միանալու Միանալու Աղքատ որոշուեցաւ պարատէւրեւուն հաշիւները փակելու։ Ասունց հինգ առքի Հիւանդանոցը կառավարել է եղբայր Հաշիւներով միանի, Հրաժարական տուին։ Բարուսազր Յովհաննէսի մահարաք ալ Էնօչ Զատէ Յակոբին (որդի Խաչատրոյ) որուեցաւ հաշուակարւթիւնը։

Յայտարարութիւն

Կիրիէլ Արթին Ազգոյի

Ս. Յակոբայ երկիրն գնուելուն աղքատաց Հոգաբարձուներէն բարսեաւու Ձերձաւուն Ազգան պատան։ Եղած է Հիւանդանոցին շնչութիւնը թէւն Ազգին կողմանէ որոշուած պաշտօնեաներուն յանձնուեցաւ, բայց անոնց պէտք եղած ստակ շիզրէնալով ժողովել։ Հրաժարական պատին Այս ատեն Ազգէն չըսու անձ որու-

շուելով 240,000 դաշեկանի չափ ստուի ժողովներն եւ պարտզերը հասուցին։ Եւ ապա Ս. Յակոբայ կառավարութիւնը իրենց ննդրանքին վրայ դարձեալ աղքատաց Հոգաբարձուներուն յանձնեցին միեւնու պիտիւ այս ատեն առանձին կառավարելէ եպքը (Դիւ. Առ. Յ. 84. 223)։

Առաջիկայ ըսրո յայտարարութիւնները թէեւ փոքր ի շատէ մէկզմէկ կը շշափեն, եւ անոնց առաջնին երկուքն աւելի մանրամասն գէպեր կ'առնդնեն, մինչեւ ազգամ Ս. Յակոբայ շնութենէն ետքը պատահածները, բայց դժբախտարք կը պակսին անոնց թուականները, որ պատմութեան ամէնն էական մասն է։ Միայն Աւորդիւանի յայտարարութեան մէջ թուական մը կը տեսնուի, որ Ս. Յակոբայ երկիրն գնումը 1836ին կը նշանակէ։ Պէտք է դիտալ սակայն որ այս յայտարարութիւնները թէեւ ժամանակակից անձինք ըրած են, բայց իրաց պատահածումն 23 տարի ետքը աւանդութեան մը, ինչ որ յայտի կ'երեւի Ս. Յակոբայ երկիրն վրայ 1860ին կառուցած աւ. Նեակովն Աղքատանորդի յիշատակութենէն, որուն պականութեան եղած է նոյն ինքն պատմութեան դրուց իր պատահեկութեան ատեն։ Ուստի կարելի է ինչ ինչ սխալներ սպրդած ըլլան, ինչ պէտ արդեամբ ալ սխալ է Աւորդիւանի Հիւանդանոցին երկիրն գնումը 1836ին նշանակելու վասն զի համաձայնիր երբեք Անտոնեան Միարան և. Աթանաս Վ. Տօղոյիշեալ երկիրն գնումը ծանուցանող նամակին թուականին հետ, որ առաջն վերակացուն եղած է Ս. Յակոբայ Հիւանդանոցին գեն վրամեներուն եղած ատեն, մանաւանդ թէ անոր երկիրն անգամ տակաւին չգնուած ժանափառաւորաց Հոգեինամ կարգուած է Տ. Յնտոն Վ. Նորիշեան և. Ազգեա պիտիպուէն Կ. Պոլոց (Դիւ. Առ. Յ. 84. 74), գուցէ մէջշահակա պարուեստին իր ունեցած ծանօթութեանց համար Հոս փակագծի մէջ կ'ովնեն յիշատակել նաեւ որ թուականէն շաս առաջ Պրուսացի և. Գրիգոր Կիրակոսան Հայոցի Տոմինիկեան պատահած է ժանամի կրօնաւորն ալ ստանձնած է ժանամի տարարաց հոգը, որ նոյն ախուն վլրակաւելով՝ զոհած է նիքոլնը ի սէր մերձաւորն 1689ին եւ Թալլուած Թարմիմի գերեզմանատունը, ժանամի մէռնողներուն յատուի, այժմ պարտէղ հասարակաց (Դիւ. Առ. Պատ. եւ Լատ դէ ԾՊ. Էջ 226)։

Վերը զուցցած խոպենին հաստատելու համար կը դիմնէ դարձեալ Անտոնեան Միա-

բանութեան գլւանին, որուն բազմաթիւ Ասա-
քելց 206 տարուան անընդհատ թղթակցու-
թեան շաղբին մէջ կը դանենք Հ. Դանիէլ Պո-
տուրեանի, Հ. Ռափայէլ Բակեանի և Հ. Աթա-
նա Ա. Տօղամանեանի նամակները, որոնց ա-
ռաջինը կը գրէ Ղալաթիայէն 1831 Հոկտ. 16
՝ զի Գերապայծար Հոգեւոր Տէրն մը եղ զա (ՀՀ. Աթանա) հոգալ զարեալս ի ժանտախ-
տէն Խրկորգը կը գրէ Պերայէն 1832 Սեպտ.
24 ըստ լատ. Վեր. Հ. Աթանասի մը կար-
գեցաւ Ծոգեխնամ ըմբանելցն ի ժանտախտէն,
ընդ որ Հաճ եւ Հաւան են յցծ Համակ աղ-
զայինս Խակ երրորդը ի պատօնավայրէն կը
գրէ Երկար նամակ մը, որուն մէկ Հատուածը
նյունութեամբ յառաջ կը բերենք, ինչպէս նաեւ
անոր խամած ժանտախտազներուն ցոյցակին
մէկ հոտոր որ մը ձեռքը մասցած է:

Այս իսպիթալ մի շնչեցը սակա միլի-
թիւ 3000 և 200 կանգուն տեղ, մասնաւոր
ժողով արարեալ հանգեր իշխանութ, եւ Գե-
րապայծար և նու միայն Մինարդի տեսամուգ-
տեղ, որդիշնեաւ. եւ զայ այն տեղը, օրին
յառաջիւց, կրակէ Էմին ըլլար եւ գերեզմա-
նատան մօտ ըլլար. Այս աշշէկոթիւնները
ցոյցներով խանութ եղան իշխանն ըրդը եւ
շնորհալութիւն ետքուն եւ ասացին, Հ. Աթա-
նաս, այսպէս Քիւնանը որ ըստը ժողովարքը ա-
ղջորդ է քեզի համար եւ ային Եթէ զի՞ն
Հարցաներ 60 քասի է ես եւս բերի բան Հա-
ներ կի անցնու տարի մօտ 30 քասի չսփ սակ
Խապիթային:

Յամի Տեառն 1833 Դեկտ. 13

յիսպիթալ ուղարկաց

Ն. Դր. Կոնսակից Եղապյ Զեր
Հ. Աթանաս Տօղամանեան
Աթրակցու Խապիթալին

Հասցէ ի ձեռս Գերայարեկ Հ. Տիմթէոս
Ա. Թելլական ընդհանուր Առաջնորդին մերը ի
Լիքանան ի վասն Գէ. թիւացչու (Դիւ. Ա. Տ. Տ. 82.)

Ցուցակ

Հ. Տօղամանեանի
Խամած ժանտախտազներուն

1831 Սեպտ. 7 յաւուր Խրկուշարաթի,
որ էր տօն ի միւս աւուրս ծննդնդ. Ս. Ասուած-
ածնի մաֆիծաւայրաթիւ ժանտախտէն: Գնացի
նախ ի թարապիս առ որդի Աննա Քատարնի Թթնկուեան,
անուն նորս Յովեկի, հոգացի Աստուծով հոգեւորն նորս, առաջացաւ:

1 Ասորեւն կը համասկէ Ցուռ քրբամասանցու:

Ի Սեպտ. 15 դասցի ի Զեւմպիւլիւ Խան
Մերտինից ուժեմթ, բայց էր երկարակուն, հո-
գացի զագեւորն եւ մեռաւ, թաղեցի:

Ի Հոկտ. 1 Թօֆատորի Փիրիպպոս Օզու
Ցավէկ Ազոյ եւ որդի թղճկը Օզու Յակոր
Ազոյ որ է Արքահամբ:

Հոկտ. 15 Օրթագեղ մեռաւ դուստր Խա-
յէմգեար Պետրոսի Սօֆի անուն, թաղեցի:

17ին Սպայ Օզու Մայրապետը մոռաւ,
նոյն ամսոյն դուստր Կայոնի եւ միւս փոքր
դուստր եւ Գաղատացի աղայ մի, եւ երկուն
դուստր նորս մեռաւ նոյն Օրթագեղն, ու
նուանք նոցա Մարիամ եւ Նունիայ ամենայն
հոգեւոր պատաստութեամբ:

Հոկտ. 21 Տօգիւնիթ օզու Անոն Ազոյի
որդի Վէշէն կատարեցի զհոգեւորն ի Ֆէնէր
Եղան:

Հոկտ. 24 Կակնեան Աթրոնիքոյ եւ Խա-
յէմգեարեան Վէշէն մասուկ մի հանգեան ի Տէր
ի Օրթագեղ եւ երկունի մի մի գերեզման եղի:

Կայեց. 5. Պակերբին առուն Օրթագեղ
Պօցու եւ աշջէկ մի հարացնէք զհոգեւորն նոցա
(Դիւ. Ա. Տ. Տ. 82. Տ. 74.):

Տօղամանեանի նամակին հատուածէն
դժուար չէ իմանալ որ Ս Յակորայ Հիւանդա-
նոցն երկիրը գնուեր է 1833 մինչ վերջիւը, մինչ
Յիսոս Փքիչ, Աթրուանիս եկեղեցնց շնու-
թեան աւարտուն կ'ողունուեք: Այս երկիրը
կարելի է թթատան մ'ըլլայ, վասն զի հաշուց
մէջ կը անեսուի Հիւանդանոցի երկրէն թութի
հասոյթ, ատիզաւը Միայն թէ նամակագիրը
«Խապիթալ», մի կ'ըսէ, ուսկից կիմացորդ յաւէտ
Հիւանդանոցի համար պատրաստ շնչէ մը: Ասի-
կայ ըստ մեջ պարզապէս գրչէ շեղում է, որ
ների է Ա. Պոյոյ պէս ընդպամակ քաշչիք մը
ժանտախտազներուն հոգովն զբանը անձնին, վասն
զի սուրչ մէկ նամակի մէջ ալ «Աթրակցաւ
նորտչէն ազգ ային ժանտախտի Խապիթալն, Կը-
սէ, որուն ամրութ հատուած քիչ եւըը պիտի
տեսնենք: Կրչէ շեղում է դարձեալ 3000 և
200 կանգուն նամակելը երկրին տարածու-
թիւնը, քանի որ ժամանակակից անձինքներու
յայսարարութեան մէջ անսննիք որ 36.000
է, կամ աւելի հիշդն ըստը. Համար ըստ Մու-
բաթայի¹ Հրովարտակի 29.575:

Մի եւ նոյն նամակին մէջ կը կարդանք
նաեւ որ ժամանակին երկուասանից ժողովը
նկատի առնելով Հ. Աթրամասին ազգաշէն ծա-
պութիւնները՝ որ մը կը կոչէ զնիքը իր Հո-
գետուուը եւ ի հանգիստուոր նստի կ'ըսէ. «Եւ

¹ Օսմանեան 8եռաթեան մէջ «Մուբաթայ» կ'ըստ ին-
այն երկիրները որ անփոխութիւն նպատակի մը յատուկ են, եւ
անվանակի առանց կայսերական հրամանի:

դու ի մէջ մեր ես եւ եղաք երեխասասն, ուս-
կի ինքը թէեւ կը հրաժարի, բայց ժողովական-
աց թարմանձակին վայ' կը հարկադրի անոնց
անդամակիցի:

Հիւանդանոցին երկիրը գնուելով՝ Առւրա-
թայի կը վրածուի, որուն հրօպարտակը շնու-
թեան հրամանագրովն հանդերձ կը հասնի ի
ղատարիազգաբարան, որոց պատճէնները փոթա-
ցինք այս գովազիայ աշխատութեանս ետեւը
յարել եւ աղքատաց Հզորաբառները խիզն
շնութեան ձնուք կը զարնեն, Նորդիան Ազքե-
պիսկոպուն նախարահն կանաց յատկ կնոպակ
մը հրատարակիլով, որով հանդանակիլու կը
յորդորէ զանոնք ձեռնարկեալ ազգօդուու շի-
նուածոյն:

Ցիտուս Քրիստոսի ծառայ

Անտոն Ա. Նորդիան

Ուղրմութեամբ Աստուծոյ եւ չնորհի Առաքե-
լական Գահին
Գերագահ Խպիսկոպոսապետ Հայոց Աւղագառաց
Զգաստ եւ Առաքենի Տիկինայ եւ ամեայն համա-
կրօն

Հոգեւոր զաւակաց մերոց

Ի կանաց դասէ ողջոյն եւ Աստուծածյային որ հնու-
թիւն

Զերառատաենութիւնը եւ Զերմռանդ
փոյթը որ ցուցացէ Երեք ուստ առաջ առաջ
Յիսոս Փրկի Ենեղեցոյ շնուելուն առեն,
գործ անմուաց յիշատափ, մեզի սիրո հոս առայ
ու կը համարձակինքն այս հովուական թիժուզը
Զերառատ գնելու մէկ ուրիշ Ազքին հար-
կաւոր եւ Զեր ողբրման մորդու շարժեւու շործք
մը, այս է Հիւանդանոցին շնութեալ:

Այս Հիւանդանոցը ըլլալով երեւելի
գործ մը, կամ թէ բանք շաբաման մը ողբր-
մութեան, ողբրմութեան ողբրիւր Յիսոս Քրիս-
տոս Տիկ մեր՝ որ մեր ցանք ողբրմութեան գործ-
քերը իրեն եղած կը համարի յասեն որով-
հեաւ արարիք մուշ յերազոր այսցիկ փոքր-
կան ինչ արարիք, հիւանդանուու համա-
նելով, առարինը ժողովլիւ եւ այն, այսպէս
այ Հիւանդանոցին շնուելուն ծակըք իւր
տանը համար եղած խայրէթէն փոքր Հիւան-
դիր, զբէմ թէ որ հաւասը Հն կը պայծա-
ռանայ, աւետարանական ողբրմութեան եւ սի-
րոյ գործերը Հոս տեղու յատին Երեւեան, եր-
կաքն ալ հաւասը հարկաւոր առ փրկութիւն։

Արդ ամենեցուն յայտնի է, եւ մէ առ ալ
մեծապէս գոհ ուղղափառ Աղջուն Աղջանեան
ամենայն կերպով ցուցացան ջնոնք այս բանին
առաջ երթաւուն (որոց չնորհի ենք ու կը
չնորհներ զաստուածային օրհնութիւն, մաղ-
թելով նաև սրբոց բարեկասութիւնը, մա-

նաւանդ Արքոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին,
որուն անուանը կը յօնի Հիւանդանոցը) Զեր առ-
տուածասէր ամիսայից ջանքն ալ անհնցմէ վար
Հիւանդանուու ուղեցինը Զեր ալ անսց մաս-
նակից ընել, յորդորութիւն որ ամենքն որչափ
որ կիսք յօնութեան ըսիր, յանձնելով իւ-
րաքանչիւր իրենց խասովանահցը քահանայից
թէ տակ ըլլայ եւ թէ ասոկ ընելու ինչ եւ ից
բան, այս խայրէթի խոսուր շնոնելով եւ Զեր
Զերմռանցութիւնը դոհցով ցուցանելով Յի-
սուսի Փրկին երանաւէտ ձայնին դրաւականը
(եաի գէլը) կը ին մեր Հայրապետական օր-
հնութեան կը շնորհնէք:

Ի Հայրապետանոցես որ ի Ղալաթիս
1836ի 1 Անգլ.

Անտոն Ա. Նորդիան Եպիսկոպոսապետ եւ պյան:

Տ. Ա. Անտոն Ա. Հասունեան Առենագպիր
(Դիւ. Աս. Տփ. 223):

Այս կոնդակին վրայ բարեկացան օթիկնայք
եւն կը մինին մանակիլ ընդհանուր հանգա-
նակութեան, որով կ'աւարտի Ժամանակաւորաց
Հիւանդանոցը, ուր կը փոխադրին վարկեալ-
ները երեք տարի փանայարկ պատսպարութեանէ
ետքը, որոց Հոգը կը բառնան նախ աղքատաց
Հոգագրածուները եւ ապա շնութեան վայ
հսկողները:

Հ. Աթանաս, նորաշէն գթութեան յար-
կին առաջնին վերակացուն, թէեւ կը լու մնոր
շնութեան սկզբանարութեան թուականին
վայ, բայց կ'աւատէտ մեզի անոր աւատումը.
Աւատօքան, կ'աւ, նորաշէն ազգային ժամ-
անակին Սպիթամեն, 90 օնենեակ գոն, յոյշ գե-
ղցիկ եւ մեծ, եւ ոչ գոյ նման սմին ի մէջ այ-
լոց ազգաց, շինեալ է առ գերեզմանատան, ի
սպի Աղվաճի Օզոն Յուսէփի. պատճուն եւս
ես եղէ սեղլոյնն (Դիւ. Աս. Տփ. 81): Այս
պարու երութիւնը կը գանուի Յօզքամանեանի
1837 Ապրիլ 14 իր Արքահօրը ուղեցալ նա-
մակին մէջ, որուն թուականը կը համաձայնի
Հիւանդանոցին սերքին դրան վայ գտնուած
Յիշաւակարանին հետ, զոր ամբողջապէս հոս
կը գնենք:

Հիւանդանոց
Հայոց Աւղագիւաց
յանուն

Արքոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին
Ակսելալ 1836 օգոստ. 1 աւարտալ 1837
օգոստ. 1

1836 սէնէսի Մայիս 1 թարին իւէ Ա.
Յակոբ մատուցու վէ խաստանէսին մէմբ

ինշար խուսուսի միլեթիմիզ Միլեթէպէրանքն-
տան մէմուր օվան զիլիթրէ օնքի քիչ զամբըն
խարրկեահցէրի օյսուզունածն մաւմայէ Հյէրին
իսիմէրի քայլ օլունմուշ տուր

Անտոն Արէկէան	Անտոն Ղազարսուեան
Յարութիւն Սարայեան	Եղէկէնինո Բարսեղեան
Յակով Արգարեան	Յակով Սարգսյեան
Յովհէփ Խորասանճեան	Պօլսան Ղազարոսեան
Անտոն Բեզուրյեան	Անտոն Քայէկշեան
Անդրբանիկ Սահամթիմի	Մազլում Քարայեան
Ճօրմի	

Այս յիշատակարանը երեք սիւնակի բաժ-
նուած է. մէջանզը կայ Հիւնդանոցին հայերէն
անունը, եւ երկու կողման գումաները մի եւ նոյն
հայատառ եւ թուղբեալար վերտառութիւնը
զնելէ եւքը՝ շինութեան վրայ հսկողաց անուն-
ներն եւս արձանագրուած են Մեսրոպեան տա-
ռերով:

(Ըստուածիւն)

Հ. ԽՍՀՀԱՆ Ա. ՄՐԱՎՈՒՄ
Միաբան Անտոնեան:

ԳՐԱՆՑՈՒՅԹԻՆԵՐԻ ԵՐԱՌՈՇԵՄԱՅԻՆ ՀԱՅՈՒԹ

(Ըստուածիւն)

Ե. Ժ Ա Ր

118. 1725, մարտ 15. թագաւորական
վերին կառավարութեան կարգադրութիւնը-
որուն մէջ կը հրամայուի Պաշպարլիք Հայ ըն-
կերութեան, որ իր ցաւելը դրի անցընէ եւ եր-
կու յանձնակատար իրէկէ, մերձաւոր տան գու-
մարուելի տէրութեան ժողովին (ընդօրինակու-
թին):

119. 1757, նոյեմբ. 29. Եղիսաբէթու-
պոլսյ Հայ հասարակութեան արքունի գանձա-
րանին զրած աղաչանաց թղթին ընդօրինակու-
թիւնը. — որուն մէջ կը ինդուսի պաշտպա-
նութիւն, որ Հայ հասարակութիւնն արքունի
երկրախալութիւնը կարենայ գնել:

120. 1758, սեպտ. 28. Մարիամ թե-
րէզիայի առանձնաշնորհութեան պատճէնն. —
եւ ասոր դէմ յարոցուած ընդդիմագրութիւն-
ներուն վաւերական ընդդրինակութիւնը:

121. 1760, մայ. 6. Աւքսենիոս իսի-
գուցեանի եւ Աստուածատուր Ակեղուեանի
տրուած լիակատար իշխանութեան թուղթը՝
Եղիսաբէթուպոլսյ քաղաքային խորհրդին եւ
հասարակութեան կողմանէ, թէ ինչ որ ազգային

ինդրոց նկատմամբ կ'ընին, այն բաները՝ հասա-
րակութիւնը կ'ընդունի եւ կը վաւերացնէ:
բնագիր:

122. 1760, մայ. 27. Յովհ, Գոյնայի,
արքունի գանձուն վերատեսչն բնագիր հրա-
հանգները Եղիսաբէթուպոլսյ պատգաման որեն-
ուուն, առանձնաշնորհութեան կոնդակին նկատ-
մամբ:

123. 1781, մայ. 31. Աւքունական վե-
րին կառավարութեան հրամանագիրը՝ թէ հպա-
տակութեան երգում (homagium) ընելու հա-
մար, հրատարակուած տէրութեան ժողովքին՝
քաղաքին կողմանէ ալ երկու երեսփոխան իրկուի:
Ընդօրինակութիւն:

124. 1781, յուլ. 27. Թագաւորական
վերին կառավարութեան ուրիշ մէկ հրամանա-
գիրն առերութեան ժողովքին կանչուն հրաւերը՝
սիալմամբ իրկուեցած, ուստի եւ ես դարձուի,
եւ պատգամաւորները՝ չըդկուի:

125. 1781, հոկտ. 12. Պաւլս Լազա-
րեան եւ Գրիգոր Խիգուցեան, Եղիսաբէթու-
պոլսյ յանձնակատարներուն վիճնապէն եւ
որեսպուրիէն, ազգային ինդրոցին նկատմամբ
իրկած տեղեկութիւններուն հայերէն լիցուած
գրուած բնագիրները:

126. 1781, գեկտ. 28. Կարոլս Պույա-
նովիչ, արքունական գործակատարին, իրբու-
թեղիսաբէթուպոլսյ փաստաբանին, քաղաքային
վարչութեան գրած տեղեկութիւններն ու հրա-
հանգները՝ ազգային ինդրոցին վրայօք: Բնագիր:

127. 1782, յունուար 9. Վեհափուա-
կան որոշում, Եղիսաբէթուպոլսյ հասարակու-
թեան կողմանէ՝ Յովհէփ Բ. Կայսեր մատուցած
ցաւերուն նկատմամբ:

128. 1782, յունուար 22. Կարոլոս
Պույանովիչ արքունական գործակատարին հրա-
հանգները (մանգիր) նախընթաց թուին մէջ
յառած բերուած որոշման վրայօք: — Ներ-
փակուած է նաև վեհափուակութեանը՝ քաղ-
քին, ազգայնութեան ինդրոցին նկատմամբ նորէն
գրուած աղաչանաց թղթին ընդօրինակութիւնը:

129. 1798, յունուար 15. Գրանիսիւա-
նից տէրութեան կարգաց — սիկոզայու Աբաֆի
իշխանէն 1598, աւգոստ. 13ին — Պաշպալով
գեղին արուած կամրջատառլիքին նկատմամբ —
բերած վճռու:

130. 1783, յունիս 1. Եղիսաբէթու-
պոլսյ հասարակութեան, առ Յովհէփ Բ. Կայսր,
Միջին քաղաքին մէջ մատուցած աղերսգրին
ընդօրինակութիւնը, — որուն մէջ կը ինդրուի: